

Глава I

За разликата между нашите усещания и нещата, които ги пораждат

Тъй като възнамерявам тук да разгледам светлината, първото, върху което искам да ви обърна внимание, е, че може да има разлика между нашето усещане за светлина, т. е. между идеята, образувала се във въображението ни посредством нашите очи, и онова, което е в предметите и поражда в нас това усещане, т. е. онова, което е в пламъка или в Слънцето и се нарича светлина. Макар обикновено всеки да е убеден, че идеите, които имаме в нашето мислене, са напълно сходни с предметите, от които произхождат, все пак аз не виждам убедително основание, че това е наистина така. Напротив, има много наблюдения, които трябва да ни накарат да се съмняваме в това.

На вас ви е добре известно, че думите, макар да нямат никакво сходство с нещата, които означават, ни дават възможност да ги разбираме често дори без да сме обърнали внимание на звуците на тези думи или на техните срички. Затова може да стане така, че след като сме чули реч, чийто смисъл добре сме разбрали, да не можем да кажем на какъв език тя е била произнесена. Но ако думите, които означават нещо само благодарение решението на хората, са достатъчни да ни позволят да схванем неща, с които те нямат никакво сходство, защо природата да не може също да установи определен знак, който да ни накара да имаме усещане за светлина, макар в този знак да няма нищо, което да прилича на това усещане? И не е ли създала природата по същия начин смеха и сълзите, за да ни даде възможност да четем радостта и скръбта върху лицата на хората? Но може би ще кажете, че в същност нашите уши ни дават възможност да усещаме само звуците на думите, нашите очи ни предават само външния вид на онзи, който се смее или плаче, но че именно нашият ум, който е запомнил значението на тези думи и този външен вид, същевременно ни го представя. На това бих могъл да отговоря, че именно нашият ум също така ни представя идеята за светлината всеки път, когато действието, което я означава, засегне нашето око. Но за да не губим време за спорове, по-добре ще посоча друг пример.

Смятате ли, че дори когато чуваме само звука на думите, без да обръщаме внимание на тяхното значение, идеята за този звук, образувана се в мисълта ни, ще прилича по нещо на предмета, който е нейна причина? Човек отваря устата си, движи си езика, издишва: във всички тези действия не виждам нищо, което да не е съвсем различно от идеята за звука, която те ни карат да си представим. Повечето от философите твърдят, че звукът не е нищо друго освен известно трептене на въздуха, което е въздействало на нашите уши. Така че, ако слуховото сетиво би предавало на мисълта ни истинския образ на своя предмет, вместо да ни кара да възприемаме звука, то би трябвало да ни накара то би трябвало да ни накара да възприемаме движението на частиците на въздуха, който в това време трепти около ушите ни. Но тъй като може би не всички ще пожелаят да повярват на онова, което казват философите, ще посоча още един пример.

Осезанието е онова наше сетиво, което се смята за най-малко измамно и за най-сигурно. Затова, ако ви покажа, че дори осезанието ни кара да си представяме много идеи, които ни най-малко не приличат на породилите ги предмети, смятам, че тогава не ще ви се стори странно, ако ви кажа, че същото се отнася и за зрението. Няма човек, който да не знае, че идеите за гъдел и болка, появяващи се в мисълта ни под влияние на външни тела, които ни докосват, нямат никаква прилика с тях. Ако леко докоснем с перце устните на спящо дете, то ще почувства, че го гъделичкат. Но нима смятате, че неговата идея за гъдел прилича на нещо, което се намира в това перце? Войник се връща от битка: в разгара на боя той може да е бил ранен, без да е забелязал това, но сега, когато започва да се успокоява той усеща болка и смята, че е ранен. И ето че извикват хирург, вземат оръжието от боеца, преглеждат го и най-после установяват че той е усещал чисто и просто токмата или ремъка, който, намирайки се под неговото въоръжение, го е притискал и безпокоил. Ако неговото осезание, което го е карало да усеща този ремък, би отпечатвало образа на този ремък в съзнанието на войника, той не би имал нужда от хирург, за да открие онова, което е усещал.

Но аз не виждам никакво основание, което да ни принуди да смятаме, че онова, което се намира в предметите, пораждащи усещането за светлина, прилича повече на това усещане, отколкото въздействието на перцето или на ремъка прилича на гъдела и болката. Все пак посочих тези примери не за да ви накарам безусловно да повярвате, че светлината в предметите е различна от светлината в нашите очи, а само за да се усъмните в това и предпазвайки се от противоположното предвзето мнение, да можете сега да изследвате по-добре този въпрос заедно с мен.